

CONSUMER RIGHTS CONCEPT AND HISTORICAL REVIEW

Jivan Mkrtchian

*Master of Private Law of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Trainer in issues of democracy
and human rights, Georgia*

ARTICLE INFO

Article History:

Received	24.08.2023
Accepted	01.09.2023
Published	30.09.2023

Keywords:

Consumer, Trader, Rights,
Georgia, European Union,
Soviet Union, Concept,
Definition

ABSTRACT

The article aims to establish the concept of consumer rights and the need for protection based on the historical necessity of the origin of consumer rights and the review of the existing legal regulations in Georgia, the European Union and the EU member states. Accordingly, the paper discusses the issues of the origin of consumer rights, their development in the territory of the European Union and the former Soviet Union. In the article, there is a separate review of the current approaches to the concept of consumer and trader in the legislation of the European Union, EU member states and Georgia.

INTRODUCTION

Consumer rights protection law is a relatively new and specific direction in private law, the purpose of which is, on the one hand, to protect the rights of the consumer as the “weak side” of a private legal relationship, and on the other hand, to reduce the risks of unfair use of monopoly power by large companies.

Protection of consumer rights is recognized as a priority by the Constitution of Georgia, according to the last sentence of Article 26 (4) of which, “consumer rights are protected by law”. Additionally, on April 4, 2022, the Parliament of Georgia adopted a new law “On the Protection of Consumer Rights”, which, to some extent, repeats the regulations and spirit of the EU Consumer Rights Protection Directive.

Consequently, the purpose of the paper is to discuss the stages of the origin and development of consumer rights based on the mutual comparison of the experience of the European Union and the former Soviet Union, as well as the necessity of the law for the protection of consumer rights based on the new law of Georgia, to determine the definition of consumer and trader by comparing it with the directives of the European Union and the legislation of the member states of the European Union. At the same time, the topic under discussion is relevant because the law of protection of consumer rights is a constantly evolving field, and defining the concepts of consumer and trader is key to determining the further development and transformation of the law of protection of consumer rights, taking into account the necessity and history of the origin of consumer rights protection.

1. HISTORICAL OVERVIEW

1.1. Origin and development of consumer rights

Consumer rights protection law is a relatively new direction in legal science. Initially, the protection of consumer rights was related to the development of the market economy, and the need to protect consumer rights was due to the danger of abuse of the monopoly position of entrepreneurs in the market.¹

The modern understanding of consumer rights originates from the United States President John Kennedy’s address to Congress in 1962,² where the president defined consumers as follows: “Consumers by definition include all of us”.³ The further development of consumer rights is mainly related to the European Union. It is true that today the member states of the European Union have almost similar regulations for the protection of consumer rights,⁴ although historically this harmonization has been quite difficult.

The first difficulty was related to the fact that the European Community included countries of completely different families of law, namely the families of common law, Roman law, German law and Scandinavian law.⁵ However, despite this challenge, two important consumer protection programs were implemented by the European Commission between 1975 and 1980.⁶ In particular, the Consumer Protection Program of 1975 provided for five basic consumer rights:

- right to protection of health and safety;
- the right to protect economic interests;
- compensation for damages;
- right to education (right to receive information);
- the right to be heard.⁷

The second serious problem was related to the absence of a common market in the European Union and the existence of different legal regulations in the member states of the Union. The first serious attempt to create a common European market and adopt more or less similar legal regulations was the adoption of the Single European Act by the European Union countries in 1986,⁸ as a

1 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consum-

er Protection Law, Journal of Law, No. 1, Tbilisi, 2014, 79.

2 Micklitz B., The Necessity of a New Concept for the Further Development of the Consumer Law in the EU, German Law Journal, Vol. 4, No. 10, 2003, 1043.

3 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, №1, Tbilisi, 2014, 79.

4 Lakerbaia T., Zaalishvili V., Zoidze T., Consumer Rights Protection Law, Tbilisi, 2018, 62.

5 Micklitz B., The Necessity of a New Concept for the Further Development of the Consumer Law in the EU, German Law Journal, Vol. 4, No. 10, 2003, 1043.

6 *Ibid.*

7 Lakerbaia T., The right to reject the contract: a comparative analysis of Georgian and European contract law, Tbilisi, 2016, 30.

8 Lakerbaia T., Zaalishvili V., Zoidze T., customers rights protection Law, Tbilisi, 2018, 62.

result of which the previously existing regulations related to the internal market of the European Union were changed. Although the Act provided for high standards of protection of consumer rights, in practice it was not related to actual results.⁹

In order to bring closer the economic and political cooperation between the countries of the European Union,¹⁰ the European Union was established in 1992 by the Maastricht Treaty,¹¹ which led to the need to adopt higher standards for the protection of consumer rights.¹²

One of the decisive agreements in terms of strengthening consumer rights is the Amsterdam Treaty of 1997, on the basis of which the right to receive information acquired a critical weight.¹³

1.2. Consumer Rights in the Soviet Union

In parallel with the European continent, where standards for the protection of consumer rights developed along with the development of the market economy, in the Soviet Union there was a completely different picture. In a centrally planned market, the consumer had no power to protect his rights, as the producer dominated the market and there was a “must buy, easy sell” principle.¹⁴ In the 1970s and 1980s, when consumer rights programs in Europe debated the five basic consumer rights, the Soviet Union failed to meet even the most basic consumer needs, which subsequently led to the 1990s and 1991 strikes of Siberian miners and Minsk tractor workers.¹⁵

After the collapse of the Soviet Union, the transition period led to serious risks of violation of consumer rights. For independent Russia, a satisfied customer has become a prerequisite for political stability.¹⁶ Among the post-Soviet countries, Poland chose the “shock treatment” and “accelerated transition” policy, while Hungary chose the “gradual transition” policy, which had a positive impact on consumer welfare.¹⁷

1.3. Harmonization of National legislation with Directives and Georgia on the Path of Harmonization

After the adoption of the common regulations governing consumer rights in the European Union, the issue of implementation of the said regulations in the national legislation by the member states was on the agenda. On this path, member states had two choices – either to extend consumer protection standards to the entire contract law,¹⁸ or to regulate this area specifically by adopting new laws.¹⁹ From this point of view, Germany and the Netherlands chose the first way, making changes to the Civil Code, thereby extending uniform standards to consumer and all “weak” parties of contract law.²⁰ In contrast, France and Italy have gone the other way and adopted a separate law (or code) for the protection of consumer rights.²¹

Unlike European countries, Georgia was a member of the Soviet Union and therefore shared the

9 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, №1, Tbilisi, 2014, 80.

10 Lakerbaia T., of the contract denial Right: Georgian and European contracts of law comparative Analysis, Tbilisi, 2016, 30.

11 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, №1, Tbilisi, 2014, 80.

12 Lakerbaia T., of the contract denial Right: Georgian and European contracts of law comparative Analysis, Tbilisi, 2016, 31.

13 Micklitz B., The Necessity of a New Concept for the Further Development of the Consumer Law in the EU, German Law Journal, Vol. 4, No. 10, 2003, 1043.

14 Kozminski AK, Consumers in Transition from the Centrally Planned Economy to the Market Economy, Journal of Consumer Policy, Vol. 14, No. 4, 1991, 356.

15 *Ibid.*, 360.

16 *Ibid.*, 363.

17 Kozminski AK, Consumers in Transition from the Centrally Planned Economy to the Market Economy, Journal of Consumer Policy, Vol. 14, No. 4, 1991, 363-366.

18 Lakerbaia T., of the contract denial Right: Georgian and European contracts of law comparative Analysis, Tbilisi, 2016, 34.

19 Loos M., Full Harmonization as a Regulatory Concept and its Consequences for the National Legal Orders: The Example of the Consumer Rights Directive, Center for the Study of European Contract Law, No. 3, 2010, 3, <<https://ssrn.com/abstract=1639436>> [15.04.2023].

20 Lakerbaia T., Zaalishvili V., Zoidze T., Consumer Rights Protection Law, Tbilisi, 2018, 73.

21 Loos M., Full Harmonization as a Regulatory Concept and its Consequences for the National Legal Orders: The Example of the Consumer Rights Directive, Center for the Study of European Contract Law, N3, 2010, 3, <<https://ssrn.com/abstract=1639436>> [15.04.2023].

Soviet legislation. After the collapse of the Soviet Union, in 1996, even before the adoption of the Civil Code, the Law “On Protection of Consumer Rights” was adopted in Georgia,²² which emphasized the importance of consumer rights protection in Georgia. At a later stage, after the adoption of the Civil Code of Georgia, the rights of the consumer were regulated to some extent by the Civil Code. A clear example of this was the existence of Article 336 of the Civil Code, which regulated the issue of transactions made on the street. In 2012, the Parliament of Georgia adopted the Law of Georgia “On Product Safety and Free Circulation”,²³ which repealed the 1996 Law of Georgia “On Protection of Consumer Rights”.

Harmonization of Georgia’s consumer rights protection legislation with European standards was greatly influenced by the signing of the Association Agreement between Georgia on the one hand and the European Union and the European Atomic Energy Community and their member states on July 27, 2014, including in the direction of consumer rights.²⁴

Based on Article 26 (4) of the Constitution of Georgia and the Association Agreement with the European Union, Georgia adopted a new law on the protection of consumer rights on March 29, 2022. Therefore, Georgia, like Italy and France, has chosen the way of harmonizing with EU directives through a separate act.

2. THE CONCEPT OF CONSUMER RIGHTS AND THE NEED TO PROTECT THEM

People’s daily life is unimaginable without purchasing personal items and using services.²⁵ At the same time, the purchase of goods and the use of services are in the interests of both sides of these

relations, to the extent that they arise from the needs of both parties.²⁶ And the relations established between private persons, which are regulated by civil legislation, are based on the principles of equality of persons and freedom of contract.²⁷ The principle of freedom of contract, first of all, derives from the principle of private autonomy²⁸ and includes the freedom to conclude and determine the content of a contract.²⁹ And the equality of the parties means their ability, as a result of showing their free will, to freely choose a counterparty and establish a private legal relationship with him.³⁰ Historically, however, in this type of relationship, the trader has always had the power to pursue his own best interests by limiting the interests of the other party,³¹ and thus he has tended to achieve and maintain a dominant position. At the same time, the consumer is recognized as less knowledgeable, less informed and economically inferior to the producer and trader.³² This creates inequality between the parties and puts the consumer in a weak position. Thus, the issue of eliminating the mentioned inequality and ensuring the private autonomy and equality of the parties characteristic of private legal relations arises.

According to Article 10 (2) of the Civil Code of Georgia, “participants of civil legal relations may perform any action not prohibited by law, including those not provided for by law”. Therefore, the Civil Code of Georgia does not give unlimited autonomy/freedom to the parties, but, if necessary, clearly establishes a mandatory rule of conduct through imperative norms.³³ In such a case, the legislator aims to protect the weak side.³⁴

Based on the above, when one party in private

22 The Law of Georgia on Protection of Consumer Rights, Parliamentary Office, 007, 30/04/1996, (repealed by the Law of Georgia, – Project Security and Free Circulation Code, Legislative Gazette of Georgia, 25/05/2012).

23 Law of Georgia Code of Product Safety and Free Circulation, Legislative Gazette of Georgia, 25/05/2012, Article 104 (1) (a).

24 Association Agreement of 27 June 2014 between Georgia, of the one part, and the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part, website, 11/09/2014, Annex XXIX.

25 Lakerbaia T., Zaalishvili V., Zoidze T., customers rights protection Law, Tbilisi, 2018, 107.

26 Chanturia L., General part of civil law, Tbilisi, 2011, 92.

27 Law of Georgia Civil Code of Georgia, Department of the Parliament of Georgia, 31, 24/07/1997, Articles 1 and 319 (1).

28 Chanturia L., general part of civil law, Tbilisi, 2011, 90-91.

29 Gelashvili I., Chanturia L. (ed.), Commentary on the Civil Code of Georgia, Book Three, General Part of Obligatory Law, Tbilisi, 2019, 55.

30 *Ibid.*, 54.

31 Haupt S., An Economic Analysis of Consumer Protection in Contract Law, German Law Journal, Vol. 4, №11, 2003, 1137, <<https://doi.org/10.1017/S2071832200012013>> [09.04.2023].

32 *Ibid.*

33 Law of Georgia Civil Code of Georgia, Department of the Parliament of Georgia, 31, 24/07/1997, Article 10 (3).

34 Chachava S., Competition of demands and grounds of demand in private law, Tbilisi, 2010, 8.

legal relations³⁵ is considered a weak party due to objective or subjective circumstances, the legislator tries to balance the interests of the parties through imperative norms and ensure the private autonomy of the parties and the equality of the parties.

The consumer, in the private legal relations established with the trader, is recognized as a weak party, not only because of the trader's aspiration and real possibility to be dominant in the relationship,³⁶ but also, first of all, because of the consumer's lack of awareness.³⁷ Accordingly, it is necessary to equalize the mentioned inequality between the parties. In this context, the provision of information at the pre-contractual stage can be a key tool for ensuring equality.³⁸ Therefore, the legislator, through imperative norms, imposes on the trader the obligation to provide the consumer with information about the goods and services to be purchased, which is necessary for the consumer to make a free and informed choice.³⁹

According to the Consumer Rights Protection Directive, "This Directive shall apply, under the conditions and to the extent set out in its provisions, to any contract concluded between a trader and a consumer...".⁴⁰ Article 2 (1) of the Law on the Protection of Consumer Rights contains a similar regulation, according to which "this law defines General principles of protection of the rights of the consumer who establishes a legal relationship with the trader...". Therefore, the law of protection of consumer rights is the law regulating the relationship between the consumer and the trader.⁴¹

In summary, lack of awareness is one of the main factors causing consumer weakness, as a result of which the consumer is deprived of the opportunity to enter into a transaction with free will and equally influence this process. Thus, the law of protection of consumer rights ensures the realization of the principles of private autonomy and equality of parties,⁴² which are the foundations of the progress of the market economy and civil stability.

3. CONCEPT OF CONSUMER

Based on Georgia's aspirations for EU membership and the Association Agreement signed with the EU, it is appropriate to consider the regulations of the Consumer Rights Protection Directive and the approaches of the EU member states to this issue.

3.1. The Concept of Consumer in the European Union Directive

According to the Consumer Protection Directive, a consumer is any natural person "who, in contracts covered by this Directive, is acting for purposes which are outside his trade, business, craft or profession".⁴³

Based on this definition, two – Subjective and functional criteria⁴⁴ must be cumulatively present for a person to be considered a consumer. In particular:

- The consumer must be a natural person (subjective criterion);
- and he/she must act for non-professional purposes (functional criterion).⁴⁵

Moreover, in mixed type of contracts, when a

35 *Ibid.*

36 Haupt S., An Economic Analysis of Consumer Protection in Contract Law, German Law Journal, Vol. 4, №11, 2003, 1138, <https://doi.org/10.1017/S2071832200012013> [09.04.2023].

37 *Ibid.*, 1137.

38 Waddington L., Reading a Duty to Provide Accessible Pre-Contractual Information for Consumers with Disabilities into EU Consumer Protection Law, Journal of Consumer Policy, Vol. 45, №2, 2022, 308.

39 Mendes I., The Development of Portuguese Consumer Law with Special Regard to Conflict Resolution, Journal of Consumer Policy, Vol. 17, №1, 1994, 115.

40 Directive 2011/83/EU of The European Parliament and of The Council of 25 October 2011, OJ L 304/64, Article 3 (1).

41 Part A.C. of the Explanatory Card on the Draft Law of Georgia "On Protection of Consumer Rights" indicates this, according to which "the draft law regulates the civil legal relations between the consumer and the trader...".

42 Chanturia L., General part of civil law, Tbilisi, 2011, 91.

43 Directive 2011/83/EU of The European Parliament and of The Council of 25 October 2011, OJ L 304/64, Article 2 (1).

44 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, №1, Tbilisi, 2014, 82.

45 Guidance on the interpretation and application of Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council on consumer rights, Official Journal of the European Union, C 525/1, 2021, 6, <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229\(04\)&from](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229(04)&from)> [28.04.2023].

natural person acts partly within the scope of his commercial activity and partly outside of his commercial activity, moreover, the purpose of his commercial activity is limited and not predominant for the purposes of the contract, the person should be considered as a consumer.⁴⁶

3.2. The Concept of the User in the Legislation of the Member States of the European Union

There are different approaches in the EU member states regarding the definition of consumer. In some countries, the definition of consumer is defined as in the Consumer Rights Directive. For example, according to §13 of the German Civil Code, *“a consumer is any natural person who enters into a transaction that does not belong to his business or professional activity”*.⁴⁷ In addition, according to German judicial practice, the norms protecting consumer rights, to some extent, also apply to employees who are not self-employed.⁴⁸

According to the “Patrik vs Pinto” decision of the European Court of Justice, a broad definition of a consumer is unacceptable and should be limited to a natural person only.⁴⁹ This approach is shared, for example, by Germany.

Although the member states of the European Union try to establish as much as possible the same standards in the law of consumer rights,⁵⁰ in the legislation of the member states, there are still different approaches to the concept of the consumer. This is not a violation of the directive, but the law of the European Union itself allows the member states to expand the concept of consumer in the national legislation and include also legal entities and natural persons who are not considered consumers according to Article 2 (1) of the Di-

rective on the protection of consumer rights.⁵¹ According to another decision of the Court of Justice of the European Union, it is possible for the jurisprudence of the member state to expand the concept of consumer and its protective rules to extend to such entities of law that are not natural persons in the sense of the directive, for example, in Italian law, the association of co-owners.⁵² Under Austrian and Czech law, a legal entity can also be a consumer if it purchases a product or uses a service for non-professional purposes.⁵³ French jurisprudence considers natural and legal persons as consumers if they act with non-professional purposes. For example, a real estate agency that wants to install an alarm system at its workplace and enters into a contract for this is considered a customer.⁵⁴

3.3. Definition of the Consumer in the Legislation of Georgia

“Anyone of us is a customer”.⁵⁵ Similar to the directive on the protection of consumer rights, the legislation of Georgia also shares this approach.

According to the 1996 Law of Georgia “On the Protection of Consumer Rights”, *“a consumer is a citizen who uses goods/work, services for personal needs, acquires, orders, or has such an intention”*. However, today’s legislation in Georgia, like Germany, shares the definition defined by the Consumer Rights Protection Directive, with the difference that the consumer definition in Georgia is given in the Consumer Rights Protection Law, and in Germany – in the Civil Code. According to the Consumer Rights Protection Law, *“a consumer is*

46 *Ibid.*

47 German Civil Code, second edited edition, Chechelashvili Z. Translator, Chachanidze E./Darjania T. (ed.), Tbilisi, 2019, Paragraph 13.

48 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, №1, Tbilisi, 2014, 84.

49 Case C-361/89, Patrice Di Pinto, [1991], ECR I-01189; Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, №1, Tbilisi, 2014, 83.

50 Directive 2011/83/EU of The European Parliament and of The Council of 25 October 2011, OJ L 304/64, Article 1.

51 Guidance on the interpretation and application of Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council on consumer rights, Official Journal of the European Union, C 525/1, 2021, 6-7, <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229\(04\)&from](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229(04)&from)> [28.04.2023].

52 Case C-329/19, Condominio di Milano, via Meda v Eurothermo SpA, [2020] ECR, para. 34.

53 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, №1, Tbilisi, 2014, 83.

54 Lakerbaia T., Zaalishvili V., Zoidze T., customers rights protection Law, Tbilisi, 2018, 110.

55 Kardava E., Comparative legal review of European standards for consumer rights protection on the example of a contract concluded on the street, Review of Georgian Law, special edition, 2007, 122.

any natural person who is offered or who acquires or subsequently uses goods or services primarily for personal use and not for carrying out a trade, business, professional or other professional activity”.⁵⁶ The Consumer Rights Protection Law of Georgia, like the Consumer Rights Protection Directive, also provides for the case of mixed contracts. In the case of mixed contracts, there are generally four main approaches:

- They are not considered consumer contracts;
- They are considered consumer contracts if personal interest prevails;
- They are considered consumer contracts if personal interest is disputed and unclear;
- They are considered consumer contracts.⁵⁷

The legislation of Georgia shares the 2nd and 3rd approaches, in particular, *“the effect of the law on the protection of consumer rights also applies to such a mixed purpose contract, in which the interest of personal consumption prevails over the commercial interest. Ambiguity related to the priority of interest in the contract should be resolved in favor of the customer”*.⁵⁸

After the implementation of the new law, so far there has been no dispute in court in terms of consumer rights protection, so it is not known how the court will interpret this record of the law. However, in all cases, the explanatory note to the law specifies that state policy promotes *“general principles of protection of the rights of an individual who enters into a contractual relationship with a trader...”*.⁵⁹ It is clear that, in this context, the adoption of a new law is part of this policy of the state. Therefore, I think in all cases, the court will be limited to expand the concept of consumer too much to include legal entities (eg non-profit legal entities,⁶⁰ small and medium-sized enterprises,

small and medium-sized enterprises⁶¹ or non-governmental organizations).

4. THE CONCEPT OF A MERCHANT

4.1. The Concept of Trader in the European Union

As mentioned above, the law of protection of consumer rights is the law regulating the relationship between the consumer and the trader. Terminologically, in the legal acts of the European Union, next to the customer, there are also other terms (for example, business, seller, service provider, etc.⁶²), which, in fact, perform the function of the strong party of the contract. Due to the objectives of the paper, in this section we will discuss only the definition of the European Union Consumer Rights Protection Directive.

Article 2 (2) of the Consumer Rights Protection Directive defines a trader as *“any natural person or any legal person, irrespective of whether privately or publicly owned, who is acting, including through any other person acting in his name or on his behalf, for purposes relating to his trade, business, craft or profession in relation to contracts covered by this Directive”*.⁶³

Despite this interpretation of the directive, in case law the court evaluates a number of circumstances. The European Court of Justice in the “Kamenova” case notes that the definition of “trader” is defined more or less identically in the EU Directive 2005/29/ EC and the EU Human Rights Directive.⁶⁴ Accordingly, based on the judicial practice developed based on Directive 2005/29/EC, in each specific case, the extent to which a specific entity is a trader should be determined based on the following criteria:

- “Whether the trade is organized or not;
- Whether trading is intended to make a profit;

56 Law of Georgia on Consumer Rights, 06/04/2022, Article 4 (i).

57 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, №1, Tbilisi, 2014, 84.

58 Law of Georgia on Consumer Rights, 06/04/2022, Article (2).

59 Explanatory card on the Draft Law of Georgia “On Protection of Consumer Rights”, Part A.C., <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/113041>> [10.04.2023].

60 Lakerbaia T., Zaalishvili V., Zoidze T., customers rights protection Law, Tbilisi, 2018, 111.

61 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, №1, Tbilisi, 2014, 83.

62 Lakerbaia T., Zaalishvili V., Zoidze T., customers rights protection Law, Tbilisi, 2018, 114.

63 Directive 2011/83/EC of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011, Article 2 (2).

64 Case C-105/17, Komisia za zashtita na potrebitelite v Evelina Kamenova, [2018] ECR, para(s). 27-30.

- whether the seller had a legal status that allowed them to engage in commercial activity;
- Does the party have information about the item for sale, which the customer does not have and which puts him in a more favorable position and other criteria”.⁶⁵

However, according to the definition of the European Court of Justice, these prerequisites are not exhaustive. Moreover, the court emphasizes that even if one or two criteria are present, it does not automatically mean that a person is a trader.⁶⁶ Thus, according to court practice, a person who is in a stronger position compared to the consumer is considered a trader.

4.2. Concept of Trader in Georgian Legislation

Georgia’s 1996 Law on Consumer Rights did not provide a definition of trader, instead the law provided definitions of “seller”, “performer”, and “manufacturer”.⁶⁷

The law in force today, like the Consumer Protection Directive, includes a definition of a trader. In particular, according to Article 4 (h) of this law, a trader is “any natural person, legal entity or association of persons acting within the scope of commercial activity, as well as any other person acting on behalf of or on behalf of a trader”.

Based on this entry in the law, a trader can be a natural person, a legal entity or an association of

persons, which operates within the framework of commercial activity.⁶⁸

CONCLUSION

Along with the constant development of the world, the new needs of people lead to the need to organize existing relationships in a new way. A clear example of this is the law of protection of consumer rights, which originates from the 1960s and becomes crucial with the Amsterdam Treaty of 1997, according to which the right to receive information assumes a key role in terms of consumer protection. In contrast, in the Soviet Union, consumers did not have even the minimum leverage to protect their rights.

As established, the purpose of consumer protection law is to prevent abuse of market power by companies and to protect the rights of the weaker party in private legal relationships.

As part of the research, it was revealed that Georgia, like France and Italy, chose the way of regulating consumer rights by a separate law, unlike Germany, where consumer rights are regulated by the Civil Code and the concept of consumer is defined more broadly. Within the scope of the study, it was determined that the Consumer Rights Protection Directive sets minimum standards for the protection of consumer rights and empowers member states to protect consumer rights with higher standards.

As a result of the research, different approaches are observed in the EU member states and the consumer rights protection directive regarding the definition of consumer and trader. In this regard, the Law on the Protection of Consumer Rights of Georgia shares the regulations of the Directive on the Protection of Consumer Rights. As it turned out, in some cases, the question of whether a particular person is considered a consumer (or a trader) is disputed. I think that in mixed contracts and other disputed cases, the issue should be resolved in the law of protection of consumer rights, taking into account the fundamental principle that the consumer is the “weak side” of the relationship, and the trader is the “strong one”.

65 Guidance on the interpretation and application of Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council on consumer rights, Official Journal of the European Union, C 525/1, 2021, 6, <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229\(04\)&from](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229(04)&from)> [28.042023].

66 Case C-105/17, *Komisija za zashtita na potrebitelite v Evelina Kamenova*, [2018] ECR, para(s). 27-29, 34-40 and 45; Guidance on the interpretation and application of Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council on consumer rights, Official Journal of the European Union, C 525/1, 2021, <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229\(04\)&from](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229(04)&from)> [28.042023].

67 Law of Georgia on Protection of Consumer Rights, Parliamentary Office, 007, 30/04/1996, (repealed by the Law of Georgia – Draft Security and Free Movement Code, Legislative Gazette of the State Council of Georgia, 25/05/2012).

68 Law of Georgia on Consumer Rights, 06/04/2022, Article 4 (g).

BIBLIOGRAPHY:

Georgian language literature:

1. Chachava S., Competition of demands and grounds of demand in private law, Tbilisi, 2010.
2. Chanturia L., General part of civil law, Tbilisi, 2011.
3. Explanatory card on the draft law of Georgia "On protection of consumer rights", <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/113041>> [Last seen 10.04.2023].
4. Gelashvili I., Chanturia L. (Ed.), Commentary on the Civil Code of Georgia, Book Three, General Part of Obligatory Law, Tbilisi, 2019.
5. German Civil Code, second edited edition, Chelashvili Z. Translator, Chachanidze E./Darjanina T. (ed.), Tbilisi, 2019.
6. Kardava E., Comparative legal review of European standards of consumer rights protection on the example of a contract concluded on the street, Review of Georgian Law, special edition, 2007.
7. Lakerbaya T., The right to reject a contract: a comparative analysis of Georgian and European contract law, Tbilisi, 2016.
8. Lakerbaya T., Zaalishvili V., Zoidze T., Consumer Rights Protection Law, Tbilisi, 2018.

Legislative acts:

1. Association Agreement of June 27, 2014 between Georgia, on the one hand, and the European Union and the European Atomic Energy Union, on the other hand, and their member states, website, 11/09/2014.
2. Law of Georgia Civil Code of Georgia, Department of the Parliament of Georgia, 31, 24/07/1997.
3. Law of Georgia Code of Product Safety and Free Circulation, Legislative Gazette of Georgia, 25/05/2012.
4. Law of Georgia on Consumer Rights, SSM website, 06/04/20222.
5. Law of Georgia on Protection of Consumer Rights, Parliamentary Office, 007, 30/04/1996, (repealed by the Law of Georgia, – Project Security and Free Circulation Code, Legislative Gazette of Georgia, 25/05/2012).

English speaking:

1. Guidance on the interpretation and application of Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council on consumer rights,

Official Journal of the European Union, C 525/1, 2021, <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229\(04\)&-from](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229(04)&-from)> [Last seen 28.04.2023].

2. Haupt S., An Economic Analysis of Consumer Protection in Contract Law, German Law Journal, Vol. 4, No. 11, 2003, <<https://doi.org/10.1017/S2071832200012013>> [Last seen: 09.04.2023].
3. Kozminski AK, Consumers in Transition from the Centrally Planned Economy to the Market Economy, Journal of Consumer Policy, Vol. 14, No. 4, 1991.
4. Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, No. 1, Tbilisi, 2014 .
5. Loos M., Full Harmonization as a Regulatory Concept and its Consequences for the National Legal Orders: The Example of the Consumer Rights Directive, Center for the Study of European Contract Law, No. 3, 2010, <<https://ssrn.com/abstract=1639436>> [Last seen 15.04.2023].
6. Mendes I., The Development of Portuguese Consumer Law with Special Regard to Conflict Resolution, Journal of Consumer Policy, Vol. 17, No. 1, 1994.
7. Micklitz B., The Necessity of a New Concept for the Further Development of the Consumer Law in the EU, German Law Journal, Vol. 4, No. 10, 2003 .
8. Waddington L., Reading a Duty to Provide Accessible Pre-Contractual Information for Consumers with Disabilities into EU Consumer Protection Law, Journal of Consumer Policy, Vol. 45, No. 2, 2022.

Legislative acts and judicial practice:

1. Case C-105/17, Komisia za zashtita na potrebitelite v Evelina Kamenova, [2018] ECR.
2. Case C-105/17, Komisia za zashtita na potrebitelite v Evelina Kamenova , [2018] ECR .
3. Case C-329/19, Condominio di Milano, via Meda v Eurothermo SpA , [2020] ECR .
4. Case C-361/89, Patrice Di Pinto, [1991], ECR.
5. Directive 2011/83/EU of The European Parliament and of The Council of 25 October 2011, OJ L 304/64.

მომხმარებლის უფლებების ცნება და ისტორიული მიმოხილვა

ჯივან მკრტჩიან

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
კერძო სამართლის მაგისტრი

აბსტრაქტი

სტატია მიზნად ისახავს მომხმარებლის უფლებების ცნებისა და დაცვის აუცილებლობის დადგენას მომხმარებლის უფლებების წარმოშობის ისტორიული აუცილებლობისა და საქართველოში, ევროკავშირისა და ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებში არსებული საკანონმდებლო რეგულაციების განხილვის საფუძველზე. შესაბამისად, ნაშრომში განხილულია მომხმარებლის უფლებების წარმოშობის, ევროკავშირისა და ყოფილი საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე მათი განვითარების საკითხები. სტატიაში, გარდა ამისა, მიმოხილულია ევროკავშირის, ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოებისა და საქართველოს კანონმდებლობებში მომხმარებლისა და მოვაჭრის ცნებასთან დაკავშირებით დღეს არსებული მიდგომები.

საკვანძო სიტყვები: მომხმარებელი, მოვაჭრე, საქართველო, ევროკავშირი, საბჭოთა კავშირი, ცნება, დეფინიცია

შესავალი

მომხმარებლის უფლებების დაცვის სამართალი შედარებით ახალი და სპეციფიკური მიმართულებაა კერძო სამართალში, რომლის მიზანია, ერთი მხრივ, მომხმარებლის, როგორც კერძო სამართლებრივი ურთიერთობის „სუსტი მხარის“ უფლებების დაცვა, ხოლო, მეორე მხრივ, დიდი კომპანიების მონოპოლიური ძალაუფლების არაკეთილსინდისიერად გამოყენების რისკების შემცირება.

მომხმარებლის უფლებების დაცვას პრიორიტეტულ მიმართულებად აღიარებს საქართველოს კონსტიტუციაც, რომლის 26 (4) მუხლის ბოლო წინადადების თანახმად, „მო-

მხმარებლის უფლებები დაცულია კანონით“. ამასთანავე, 2022 წლის 4 აპრილს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო ახალი კანონი „მომხმარებლის უფლებების დაცვის შესახებ“, რომელიც, გარკვეულწილად, იმეორებს ევროკავშირის მომხმარებლის უფლებების დაცვის დირექტივის რეგულაციებსა და სულისკვეთებას.

შესაბამისად, ნაშრომის მიზანს წარმოადგენს მომხმარებლის უფლებების წარმოშობისა და განვითარების ეტაპების განხილვა ევროკავშირისა და ყოფილი საბჭოთა კავშირის გამოცდილების ურთიერთშედეგების საფუძველზე, ასევე, საქართველოს ახალი კანონიდან გამომდინარე, მომხმა-

რებლის უფლებების დაცვის სამართლის აუცილებლობის, მომხმარებლისა და მოვაჭრის დეფინიციის განსაზღვრა ევროკავშირის დირექტივებთან და ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების კანონმდებლობასთან შედარების გზით. ამასთან ერთად, განსახილველი თემა აქტუალურია, რადგან მომხმარებლის უფლებების დაცვის სამართალი მუდმივად განვითარებადი სფეროა და მომხმარებლისა და მოვაჭრის ცნებების დადგენა საკვანძოა მომხმარებლის უფლებების დაცვის სამართლის შემდგომი განვითარებისა და ტრანსფორმირების დასადგენად, ისტორიულად მომხმარებლის უფლებების დაცვის აუცილებლობის და წარმოშობის ისტორიის გათვალისწინებით.

1. ისტორიული მიმოხილვა

1.1. მომხმარებლის უფლებების წარმოშობა და განვითარება

მომხმარებლის უფლებების დაცვის სამართალი შედარებით ახალი მიმართულებაა სამართლის მეცნიერებაში. თავდაპირველად, მომხმარებლის უფლებების დაცვა დაკავშირებული იყო საბაზრო ეკონომიკის განვითარებასთან, ხოლო მომხმარებლის უფლებების დაცვის აუცილებლობა განპირობებული იყო ბაზარზე მეწარმეების მონოპოლიური მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების საშიშროებით.¹

მომხმარებლის უფლებების თანამედროვე გაგება სათავეს იღებს ჯერ კიდევ ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტის ჯონ კენედის 1962 წლის კონგრესისადმი მიმართვიდან,² სადაც პრეზიდენტი მომხმარებელს განმარტავს შემდეგნაირად: „მომხმარებელი განსაზღვრებით მოიცავს ჩვენ ყველას”.³ მომხმარებლის უფლებების შემდგომი განვითარება ძირითადად დაკავშირებულია ევროკავშირთან. მართალია, დღეს ევროკავშირის წევრ

სახელმწიფოებს მომხმარებლის უფლებების დაცვის თითქმის მსგავსი რეგულაციები აქვთ,⁴ თუმცა ისტორიულად აღნიშნული ჰარმონიზაცია საკმაოდ რთულად წარიმართა.

პირველი სირთულე დაკავშირებული იყო იმ ფაქტთან, რომ ევროპის თანამეგობრობაში შედიოდნენ სრულიად განსხვავებული სამართლის ოჯახის ქვეყნები, კერძოდ, საერთო სამართლის, რომანული სამართლის, გერმანული სამართლისა და სკანდინავიური სამართლის ოჯახები.⁵ თუმცა, მიუხედავად ამ გამოწვევისა, ევროპის კომისიის მიერ განხორციელდა ორი მნიშვნელოვანი პროგრამა მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მიმართულებით, რაც დაკავშირებულია 1975-1980-იან წლებთან.⁶ კერძოდ, 1975 წლის მომხმარებელთა დაცვის პროგრამაში გათვალისწინებული იყო მომხმარებლის ხუთი ძირითადი უფლება:

- ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების დაცვის უფლება;
- ეკონომიკური ინტერესების დაცვის უფლება;
- ზიანის ანაზღაურების;
- განათლების უფლება (ინფორმაციის მიღების უფლება);
- მოსმენის უფლება.⁷

მეორე სერიოზული პრობლემა დაკავშირებული იყო ევროპის გაერთიანებაში საერთო ბაზრის არარსებობასა და გაერთიანების წევრ ქვეყნებში სხვადასხვა სამართლებრივი რეგულაციების არსებობასთან. საერთო ევროპული ბაზრის შექმნისა და მეტ-ნაკლებად, მსგავსი სამართლებრივი რეგულაციების მიღების პირველი სერიოზული მცდელობა იყო 1986 წელს ევროპის გაერთიანების ქვეყნების მიერ ერთიანი ევროპული აქტის მიღება,⁸ რომლის შედეგად შეიცვალა ევროპის გაერთიანების შიდა ბაზართან დაკავშირებული მანამდე არ-

1 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, №1, Tbilisi, 2014, 79.

2 Micklitz B., The Necessity of a New Concept for the Further Development of the Consumer Law in the EU, German Law Journal, Vol. 4, №10, 2003, 1043.

3 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, №1, Tbilisi, 2014, 79.

4 ლაკერბაია თ., ზაალიშვილი ვ., ზოიძე თ., მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართალი, თბილისი, 2018, 62.

5 Micklitz B., The Necessity of a New Concept for the Further Development of the Consumer Law in the EU, German Law Journal, Vol. 4, №10, 2003, 1043.

6 იქვე.

7 ლაკერბაია თ., ხელშეკრულების უარყოფის უფლება: ქართული და ევროპული სახელშეკრულებო სამართლის შედარებითი ანალიზი, თბილისი, 2016, 30.

8 ლაკერბაია თ., ზაალიშვილი ვ., ზოიძე თ., მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართალი, თბილისი, 2018, 62.

სებული რეგულაციები. მიუხედავად იმისა, რომ აქტით გათვალისწინებული იყო მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მაღალი სტანდარტები, პრაქტიკულად, იგი დაკავშირებული არ იყო რეალურ შედეგებთან.⁹

ევროპის გაერთიანების ქვეყნებს შორის ეკონომიკური და პოლიტიკური თანამშრომლობის უფრო დაახლოების მიზნით,¹⁰ 1992 წელს, მაასტრიხტის ხელშეკრულებით შეიქმნა ევროკავშირი,¹¹ რომელმაც განაპირობა მომხმარებლის უფლებების დაცვის უფრო მაღალი სტანდარტების მიღების აუცილებლობა.¹²

მომხმარებელთა უფლებების გაძლიერების კუთხით ერთ-ერთი გადამწყვეტი შეთანხმებაა 1997 წლის ამსტერდამის ხელშეკრულება, რომლის საფუძველზე ინფორმაციის მიღების უფლებამ კრიტიკულად მნიშვნელოვანი დატვირთვა შეიძინა.¹³

1.2. მომხმარებლის უფლებები საბჭოთა კავშირში

ევროპის კონტინენტის პარალელურად, სადაც საბაზრო ეკონომიკის განვითარებასთან ერთად ვითარდებოდა მომხმარებლის უფლებების დაცვის სტანდარტები, საბჭოთა კავშირში სრულიად განსხვავებული სურათი იყო. ცენტრალურად დაგეგმილი ბაზრის პირობებში, მომხმარებელს არ ჰქონდა საკუთარი უფლებების დაცვის ძალაუფლება, რადგან მწარმოებელი დომინირებდა ბაზარში და არსებობდა „უნდა იყიდო, ადვილია გაყიდვა“ პრინციპი.¹⁴ 1970-1980-იან წლებში, როდესაც

ევროპაში მომხმარებლის უფლებების დაცვის პროგრამებში მომხმარებლის ხუთ ძირითად უფლებებზე მსჯელობდნენ, საბჭოთა კავშირი მომხმარებლის ყველაზე ელემენტარული საჭიროებებსაც კი არ აკმაყოფილებდა, რამაც შემდგომში გამოიწვია 1990-1991-იან წლებში ციმბირის მაღაროელთა და მინსკის ტრაქტორების მუშების გაფიცვები.¹⁵

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, გარდამავალმა პერიოდმა განაპირობა მომხმარებლის უფლებების დარღვევის სერიოზული რისკები. დამოუკიდებელი რუსეთისთვის კმაყოფილი მომხმარებელი გახდა პოლიტიკური სტაბილურობის წინაპირობა.¹⁶ პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებიდან პოლონეთმა აირჩია „შოკის მკურნალობის“ და „დაჩქარებული გადასვლის“ პოლიტიკა, ხოლო უნგრეთმა „თანდათანობითი გადასვლის“ პოლიტიკა, რაც საკმაოდ დადებითად აისახა მომხმარებლის კეთილდღეობაზე.¹⁷

1.3. ნაციონალური კანონმდებლობების დირექტივებთან ჰარმონიზაცია

ევროკავშირში მომხმარებელთა უფლებების მომწესრიგებელი საერთო რეგულაციების მიღების შემდეგ დღის წესრიგში წევრი სახელმწიფოების მიერ აღნიშნული რეგულაციების ნაციონალურ კანონმდებლობაში იმპლემენტაციის საკითხი დადგა.¹⁸ ამ გზაზე წევრ სახელმწიფოებს ორი არჩევანი ჰქონდათ – ან მომხმარებელთა დაცვის სტანდარტები გაევრცელებინათ მთლიან სახელმწიფოებო სამართალზე, ან ახალი კანონების მიღებით სპეციალურად მოეწესრიგებინათ ეს სფერო.¹⁹

9 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, №1, Tbilisi, 2014, 80.

10 ლაკერბაია თ., ხელშეკრულების უარყოფის უფლება: ქართული და ევროპული სახელმწიფოებო სამართლის შედარებითი ანალიზი, თბილისი, 2016, 30.

11 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, №1, Tbilisi, 2014, 80.

12 ლაკერბაია თ., ხელშეკრულების უარყოფის უფლება: ქართული და ევროპული სახელმწიფოებო სამართლის შედარებითი ანალიზი, თბილისი, 2016, 31.

13 Micklitz B., The Necessity of a New Concept for the Further Development of the Consumer Law in the EU, German Law Journal, Vol. 4, №10, 2003, 1043.

14 Kozminski A. K., Consumers in Transition from the Centrally Planned Economy to the Market Economy, Journal of Consumer Policy, Vol. 14, №4, 1991, 356.

15 იქვე, 360.

16 იქვე, 363.

17 Kozminski A. K., Consumers in Transition from the Centrally Planned Economy to the Market Economy, Journal of Consumer Policy, Vol. 14, №4, 1991, 363-366.

18 ლაკერბაია თ., ხელშეკრულების უარყოფის უფლება: ქართული და ევროპული სახელმწიფოებო სამართლის შედარებითი ანალიზი, თბილისი, 2016, 34.

19 Loos M., Full Harmonisation as a Regulatory Concept and its Consequences for the National Legal Orders: The Example of the Consumer Rights Directive, Centre for the Study of European Contract Law, №3, 2010, 3, <<https://ssrn.com/abstract=1639436>> [ბოლო წვდომა 15.04.2023].

ამ თვალსაზრისით, გერმანიამ და ჰოლანდიამ პირველი გზა აირჩიეს, განახორციელეს ცვლილებები სამოქალაქო კოდექსში, რითაც ერთიანი სტანდარტები გაავრცელეს მომხმარებელსა და სახელშეკრულებო სამართლის ყველა „სუსტ“ მხარეზე.²⁰ ამის საპირისპიროდ, საფრანგეთი და იტალია მეორე გზით წავიდნენ და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის ცალკე კანონი (ან კოდექსი) მიიღეს.²¹

ევროპის ქვეყნებისგან განსხვავებით, საქართველო საბჭოთა კავშირის წევრი ქვეყანა იყო და შესაბამისად, საბჭოთა კანონმდებლობას იზიარებდა. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, 1996 წელს, ჯერ კიდევ სამოქალაქო კოდექსის მიღებამდე, საქართველოში მიღებულ იქნა „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ კანონი,²² რომელიც ხაზს უსვამდა საქართველოში მომხმარებლის უფლებების დაცვის მნიშვნელობას. შემდგომ ეტაპზე, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიღების შემდეგ, მომხმარებლის უფლებებს, გარკვეულწილად, სამოქალაქო კოდექსიც აწესრიგებდა. ამის ნათელი მაგალითი იყო სსკ-ში 336-ე მუხლის არსებობა, რომელიც აწესრიგებდა ქუჩაში დადებული გარიგების საკითხს. 2012 წელს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო „პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის შესახებ“ საქართველოს კანონი,²³ რომლითაც გაუქმდა „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს 1996 წლის კანონი.

საქართველოს მომხმარებლის უფლებების დაცვის კანონმდებლობის ევროპულ სტანდარტებთან ჰარმონიზაციაზე საკმაოდ დიდი

ზეგავლენა მოახდინა 2014 წლის 27 ივლისს, ერთი მხრივ, საქართველოს და, მეორე მხრივ, ევროკავშირსა და ევროპის ატომური ენერგიის გაერთიანებასა და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების დადებამ, რითაც საქართველოს ეროვნული კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოების ვალდებულება დაეკისრა, მათ შორის, მომხმარებელთა უფლებების მიმართულებით.²⁴

ევროკავშირთან დადებული ასოცირების ხელშეკრულებისა და საქართველოს კონსტიტუციის 26 (4) მუხლიდან გამომდინარე, საქართველომ 2022 წლის 29 მარტს მომხმარებლის უფლებების დაცვის ახალი კანონი მიიღო. საქართველომ, იტალიისა და საფრანგეთის მსგავსად, აირჩია ევროკავშირის დირექტივებთან ჰარმონიზაციის ცალკე აქტით მოწესრიგების გზა.

2. მომხმარებლის უფლებების წნეხი და დაცვის აუცილებლობა

წარმოუდგენელია ადამიანების ყოველდღიური ცხოვრება პირადი საჭიროების ნივთების შეძენისა და მომსახურებით სარგებლობის გარეშე.²⁵ ამავდროულად, ნივთების შეძენა და მომსახურებით სარგებლობა ამ ურთიერთობების ორივე მხარის ინტერესებში შედის, იმდენად რამდენადაც ორივე მხარის საჭიროებიდან გამომდინარეობს.²⁶ ხოლო კერძო პირებს შორის დამყარებული ურთიერთობები, რომელიც წესრიგდება სამოქალაქო კანონმდებლობით, ემყარება პირთა თანასწორობასა და ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპებს.²⁷ ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპი

20 ლაკერბაია თ., ზაალიშვილი ვ., ზოიძე თ., მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართალი, თბილისი, 2018, 73.

21 Loos M., Full Harmonisation as a Regulatory Concept and its Consequences for the National Legal Orders: The Example of the Consumer Rights Directive, Centre for the Study of European Contract Law, №3, 2010, 3, <<https://ssrn.com/abstract=1639436>> [ბოლო წვდომა 15.04.2023].

22 საქართველოს კანონი მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ, პარლამენტის უწყებანი, 007, 30/04/1996, (გაუქმებულია საქართველოს კანონით, – პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსით, სსიპ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 25/05/2012).

23 საქართველოს კანონი პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსი, სსიპ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 25/05/2012, მუხლი 104 (1) (ა).

24 2014 წლის 27 ივნისის ასოცირების შეთანხმება ერთი მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირსა და ევროპის ატომური ენერგიის გაერთიანებასა და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის, ვებგვერდი, 11/09/2014, XXIX დანართი.

25 ლაკერბაია თ., ზაალიშვილი ვ., ზოიძე თ., მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართალი, თბილისი, 2018, 107.

26 ჭანტურია ლ., სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბილისი, 2011, 92.

27 საქართველოს კანონი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, საქართველოს პარლამენტის უწყებანი, 31, 24/07/1997, მუხლები პირველი და 319 (1).

პი, უპირველეს ყოვლისა, კერძო ავტონომიის პრინციპიდან გამომდინარეობს²⁸ და მოიცავს ხელშეკრულების დადებისა და შინაარსის განსაზღვრის თავისუფლებას.²⁹ ხოლო მხარეთა თანასწორობა ნიშნავს მათ შესაძლებლობას თავისუფალი ნების გამოვლენის შედეგად, თავისუფლად აირჩიონ კონტრაქტენტი და მასთან დაამყარონ კერძო სამართლებრივი ურთიერთობა.³⁰ თუმცა, ისტორიულად, ასეთი ტიპის ურთიერთობებში, მოვაჭრეს ყოველთვის ჰქონდა ძალაუფლება, მეორე მხარის ინტერესების შეზღუდვის გზით, მოეხდინა საკუთარი საუკეთესო ინტერესების რეალიზება³¹ და ამდენად, იგი მიდრეკილი იყო დომინანტური მდგომარეობის მიღწევისა და შენარჩუნებისკენ. ამასთანავე, მომხმარებელი აღიარებულია როგორც ნაკლებად მცოდნე, ნაკლებად ინფორმირებული და ეკონომიკურად დაბლა მდგომი მწარმოებლისა და მოვაჭრისგან.³² აღნიშნული ქმნის უთანასწორობას მხარეებს შორის და მომხმარებელს სუსტ პოზიციაზე აყენებს. ამდენად, ჩნდება აღნიშნული უთანასწორობის აღმოფხვრისა და კერძო სამართლებრივი ურთიერთობებისთვის დამახასიათებელი კერძო ავტონომიისა და მხარეთა თანასწორობის უზრუნველყოფის საკითხი.

სსკ-ის 10 (2) მუხლის თანახმად, „სამოქალაქო სამახიდეობის უხილავობის მონაწილეებს შეუძლიათ განახიდეობის კანონით აუკიდავი, მათ შორის კანონით გაუთვადისწინებელი, ნებისმიერი მოქმედება“. აქედან გამომდინარე, სსკ მხარეებს შეუზღუდავ ავტონომიას/თავისუფლებას კი არ აძლევს, არამედ, საჭიროების შემთხვევაში, მკაფიოდ ადგენს სავალდებულო ქცევის წესს, იმპერატიული ნორმების მეშვეობით.³³ ასეთ შემთხვევაში, კანონმდებელი

სუსტი მხარის დაცვას ისახავს მიზნად.³⁴

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, როდესაც კერძო სამართლებრივ ურთიერთობებში ერთი მხარე, ობიექტური ან სუბიექტური გარემოებების გამო³⁵ ითვლება სუსტ მხარედ, კანონმდებელი ცდილობს იმპერატიული ნორმების მეშვეობით დააბალანსოს მხარეთა ინტერესები და უზრუნველყოს მხარეთა კერძო ავტონომია და მხარეთა თანასწორობა.

მომხმარებელი, მოვაჭრესთან დამყარებულ კერძო სამართლებრივ ურთიერთობებში, აღიარებულია სუსტ მხარედ, ვინაიან მომხმარებელი არის ნაკლებად ინფორმირებული, ხოლო მოვაჭრე კი მიისწრაფვის იყოს დომინანტი.³⁶ შესაბამისად, საჭიროა მხარეთა შორის აღნიშნული უთანასწორობის გათანაბრება. ამ კონტექსტში, წინასახელშეკრულებო ეტაპზე ინფორმაციის მიწოდება შეიძლება იყოს თანასწორობის უზრუნველსაყოფად საკვანძო მნიშვნელობის მქონე ინსტრუმენტი.³⁷ აქედან გამომდინარე, კანონმდებელი, იმპერატიული ნორმების მეშვეობით, მოვაჭრეს უწესებს მომხმარებლისთვის შესაძენი საქონლისა და მომსახურების შესახებ ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულებას, რომელიც საჭიროა მომხმარებლის თავისუფალი და ინფორმირებული არჩევანის გასაკეთებლად.³⁸

მომხმარებლის უფლებების დაცვის დირექტივის თანახმად, „წინამდებარე დირექტივა, მის დებულებებში მოცემული პირობების თანახმად და მათ ფარგლებში, ვრცელდება მოვაჭრესა და მომხმარებელს შორის დადებულ ნებისმიერ ხელშეკრულებაზე.“³⁹ მსგავს რეგულაციას შეიცავს მომხმარებლის უფლებების დაცვის შესახებ კანონის 2 (1) მუხლი, რომლის თანახმად, „ეს კანონი განსაზღვრავს იმ მომხმარებლის უფლებების დაცვის ზოგად

28 ჭანტურია ლ., სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბილისი, 2011, 90-91.

29 გელაშვილი ი., ჭანტურია ლ. (რედ.), საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მესამე, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბილისი, 2019, 55.

30 იქვე, 54.

31 Haupt S., An Economic Analysis of Consumer Protection in Contract Law, German Law Journal, Vol. 4, №11, 2003, 1137, <<https://doi.org/10.1017/S2071832200012013>> [ბოლო წვდომა 09.04.2023].

32 იქვე.

33 საქართველოს კანონი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, საქართველოს პარლამენტის უწყებანი, 31, 24/07/1997, მუხლი 10 (3).

34 ჩაჩავა ს., მოთხოვნების და მოთხოვნის საფუძვლების კონკურენცია კერძო სამართალში, თბილისი, 2010, 8.

35 იქვე.

36 იქვე, 1137.

37 Waddington L., Reading a Duty to Provide Accessible Pre Contractual Information for Consumers with Disabilities into EU Consumer Protection Law, Journal of Consumer Policy, Vol. 45, №2, 2022, 308.

38 Mendes I., The Development of Portuguese Consumer Law with Special Regard to Conflict Resolution, Journal of Consumer Policy, Vol. 17, №1, 1994, 115.

39 Directive 2011/83/EU of The European Parliament and of The Council of 25 October 2011, OJ L 304/64, Article 3 (1).

პიზნაციებს, *ხომედიც სამაჩთღებხივ უხთიე-
ხოთობას ამყაჩებს მოვაჭხესთან...*“ აქედან გა-
მომდინარე, მომხმარებლის უფლებების და-
ცვის სამართალი არის მომხმარებელსა და
მოვაჭრეს შორის წარმოშობილი ურთიერთო-
ბების მომწესრიგებელი სამართალი.⁴⁰

შეჯამების სახით, არასაკმარისი ინფორ-
მირებულობა მომხმარებლის სისუსტის გან-
მაპირობებელი ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორია,
რის შედეგად მომხმარებელს მოკლებული აქვს
შესაძლებლობა თავისუფალი ნების გამოვლე-
ნით დადოს გარიგება და თანაბრად ზეგავლენა
მოახდინოს ამ პროცესზე. ამდენად, მომხმა-
რებლის უფლებების დაცვის სამართალი უზ-
რუნველყოფს კერძო ავტონომიისა და მხარე-
თა თანასწორობის პრინციპების რეალიზებას,
რომლებიც საბაზრო ეკონომიკის წინსვლისა⁴¹
და სამოქალაქო სტაბილურობის საფუძვლებია.

3. მომხმარებლის ცნება

გამომდინარე საქართველოს ევროკავში-
რის წევრობის მისწრაფებისა და ევროკავში-
რთან დადებული ასოცირების ხელშეკრულე-
ბიდან, მიზანშეწონილია განვიხილოთ, ასევე,
მომხმარებლის უფლებების დაცვის დირექტი-
ვის რეგულაციები და ევროკავშირის წევრი სა-
ხელმწიფოების მიდგომები ამ საკითხთან და-
კავშირებით.

3.1. მომხმარებლის ცნება ევროკავშირის დირექტივაში

მომხმარებლის უფლებების დაცვის დი-
რექტივის თანახმად, მომხმარებელი არის
ნებისმიერ ფიზიკურ პირი, „*ხომედიც წინამდე-
ბაჲე დიხექცივით განსაზღვრულ ხელშეკრულება-
ში მოქმედებს იმ მიზნებისთვის, ხომდებიც ახ
უკავშირდება მის ვაჭხოებას, ბიზნესს, ხელობას
ან პიოფესიას*“.⁴²

40 აღნიშნულზე მიუთითებს „მომხმარებლის უფლებე-
ბის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე
განმარტებითი ბარათის ა.გ) ნაწილიც, რომლის თა-
ნახმად, „კანონპროექტი არეგულირებს მომხმარებელ-
სა და მოვაჭრეს შორის სამოქალაქო სამართლებრივ
ურთიერთობებს...“

41 ჭანტურია ლ., სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნა-
წილი, თბილისი, 2011, 91.

42 Directive 2011/83/EU of The European Parliament and of
The Council of 25 October 2011, OJ L 304/64, Article 2 (1).

ამ განმარტებიდან გამომდინარე, ორი
– სუბიექტური და ფუნქციონალური კრიტე-
რიუმი⁴³ – კუმულატიურად უნდა იყოს სახეზე
იმისათვის, რომ პირი მომხმარებლად მოია-
ზრებოდეს. კერძოდ:

- მომხმარებელი უნდა იყოს ფიზიკური
პირი (სუბიექტური კრიტერიუმი);
- და უნდა მოქმედებდეს არაპროფესიუ-
ლი მიზნებით (ფუნქციონალური კრიტე-
რიუმი).⁴⁴

უფრო მეტიც, შერეული ტიპის ხელშეკრუ-
ლებებში, როდესაც ფიზიკური პირი ნაწილობ-
რივ მოქმედებს თავისი კომერციული საქმიან-
ობის ფარგლებში და ნაწილობრივ ცდება მის
კომერციულ საქმიანობას, ამასთანავე, მისი
კომერციული საქმიანობის მიზანი შეზღუდუ-
ლია და არ არის უპირატესი ხელშეკრულების
მიზნებისთვის, პირი უნდა განიხილებოდეს
მომხმარებლად.⁴⁵

3.2. მომხმარებლის ცნება ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების კანონმდებლობებში

ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებში გა-
ნსხვავებული მიდგომები აღინიშნება მომხმა-
რებლის დეფინიციასთან დაკავშირებით. ზო-
გიერთ ქვეყანაში მომხმარებლის დეფინიცია
განსაზღვრულია ისე, როგორც მომხმარებ-
ლის უფლებების დაცვის დირექტივაში. მაგა-
ლითად, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის
მე-13 პარაგრაფის თანახმად, „*მომხმარებელი
აჩის ნებისმიერი ფიზიკური პირი, ხომედიც დებს
ისეთ გაჩივებას, ხომედიც ახ განეკუთვნება
მის სამეწაქიმეო ან პიოფესიულ საქმიანობას*“.⁴⁶

43 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European
Consumer Protection Law, Journal of Law No 1, Tbilisi,
2014, 82.

44 Guidance on the interpretation and application of Di-
rective 2011/83/EU of the European Parliament and of
the Council on consumer rights, Official Journal of the
European Union, C 525/1, 2021, 6, <[https://eur-lex.eu-
ropa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229\(04\)&from](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229(04)&from)> [ბოლო წვდომა: 28.04.2023].

45 იქვე.

46 გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, მეორე რედაქტი-
რებული გამოცემა, ჭეჭელაშვილი ზ. მთარგმნელი,
ჩაჩანიძე ე./დარჯანია თ. (რედ.), თბილისი, 2019, პა-
რაგრაფი 13.

ამასთანავე, გერმანიის სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, მომხმარებლის უფლებების დამცავი ნორმები, გარკვეულწილად, ვრცელდება დასაქმებულზეც, რომელიც არ არის თვითდასაქმებული.⁴⁷

ევროპის მართლმსაჯულების სასამართლოს “Patrik vs. Pinto” გადაწყვეტილების თანახმად, მომხმარებლის ფართო განმარტება მიუღებელია და იგი უნდა შემოიფარგლებოდეს, მხოლოდ, ფიზიკური პირით.⁴⁸ აღნიშნულ მიდგომას იზიარებს, მაგალითად, გერმანია.

მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირის წევრი ქვეყნები ცდილობენ მაქსიმალურად ერთნაირი სტანდარტები დაამკვიდრონ მომხმარებელთა უფლებების სამართალში,⁴⁹ წევრი სახელმწიფოების კანონმდებლობებში მომხმარებლის ცნებასთან დაკავშირებით მაინც განსხვავებული მიდგომებიც აღინიშნება. აღნიშნული, დირექტივის დარღვევა კი არ არის, არამედ ევროკავშირის სამართალი თვითონ აძლევს წევრ სახელმწიფოებს ნაციონალურ კანონმდებლობაში გააფართოონ მომხმარებლის ცნება და მასში მოიაზრონ, ასევე, იურიდიული პირები და ფიზიკურები პირები, რომლებიც მომხმარებლის უფლებების დაცვის დირექტივის 2 (1) მუხლის თანახმად არ ითვლებიან მომხმარებლებად.⁵⁰ ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს სხვა გადაწყვეტილების თანახმად, შესაძლებელია წევრი სახელმწიფოს სასამართლო პრაქტიკით გაფართოვდეს მომხმარებლის ცნება და მისი დამცავი წესები გავრცელებდეს სამართლის ისეთ სუბიექტებზე, რომლებიც არ არიან ფიზიკური პირები დირექტივის გაგებით, მაგალითად, იტალიის კანონმდებლობაში თანამფლობელთა ასოციაცია.⁵¹ ავსტრიისა და

ჩეხეთის კანონმდებლობის თანახმად, იურიდიული პირიც შეიძლება იყოს მომხმარებელი, თუ იგი ყიდულობს პროდუქტს ან სარგებლობს მომსახურებით არაპროფესიული მიზნებით.⁵² ხოლო საფრანგეთის სასამართლო პრაქტიკა მომხმარებლად იხილავს ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს, თუ ისინი მოქმედებენ არაპროფესიული მიზნებით. მაგალითად, უძრავი ქონების სააგენტო, რომელიც სამუშაო ადგილზე სიგნალიზაციის სისტემის დაყენება სურს და ამის თაობაზე დებს გარიგებას, ითვლება მომხმარებლად.⁵³

3.3. მომხმარებლის დეფინიცია საქართველოს კანონმდებლობაში

„ნებისმიერი ჩვენთაგანი მომხმარებელია“.⁵⁴ მომხმარებლის უფლებების დაცვის დირექტივის მსგავსად, საქართველოს კანონმდებლობაც აღნიშნულ მიდგომას იზიარებს.

„მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს 1996 წლის კანონის თანახმად, „მომხმარებელი ახის პიხადი საქიხოებისათვის საქონდის/სამუშაოს, მომსახურების/გამომყენებელი, შემძენი, შემკვეთი, ან ასეთი განზახვის მქონე მოქალაქე“. მაგრამ, დღეს საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობა, გერმანიის მსგავსად, მომხმარებლის უფლებების დაცვის დირექტივით განსაზღვრულ დეფინიციას იზიარებს, იმ განსხვავებით, რომ საქართველოში მომხმარებლის დეფინიცია მოცემულია მომხმარებლის უფლებების დაცვის კანონში, ხოლო გერმანიაში – სამოქალაქო კოდექსში. მომხმარებლის უფლებების დაცვის კანონის თანახმად, „მომხმარებელი ახის ნებისმიერი ფიზიკური პიხი, ხომედსაც სთავაზობენ ან ხომედიც იძენს ან შემდგომ იყენებს საქონედს ან მომსახურებას უპიხატესად პიხადი

47 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, No 1, Tbilisi, 2014, 84.

48 Case C-361/89, Patrice Di Pinto, [1991], ECR I-01189; Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, №1, Tbilisi, 2014, 83.

49 Directive 2011/83/EU of The European Parliament and of The Council of 25 October 2011, OJ L 304/64, Article 1.

50 Guidance on the interpretation and application of Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council on consumer rights, Official Journal of the European Union, C 525/1, 2021, 6-7, <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229\(04\)&from=ბოლო წვდომა: 28.042023](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229(04)&from=ბოლო წვდომა: 28.042023)>.

51 Case C-329/19, Condominio di Milano, via Meda v Eurothermo SpA, [2020] ECR, para. 34.

52 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law №1, Tbilisi, 2014, 83.

53 ლაკერბაია თ., ზაალიშვილი ვ., ზოიძე თ., მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართალი, თბილისი, 2018, 110.

54 ქარდავა ე., მომხმარებელთა უფლებების დაცვის ევროპული სტანდარტების შედარებითსამართლებრივი მიმოხილვა ქუჩაში დადებული ხელშეკრულების მაგალითზე, ქართული სამართლის მიმოხილვა, სპეციალური გამოცემა, 2007, 122.

მომხმარებლის მიზნით და ახა სავაჭრო, სამეწა-
ხმო, სახელობო ან სხვა პოტენციური საქმიან-
ობის განსახილველად⁵⁵ საქართველოს
მომხმარებლის უფლებების დაცვის კანონი,
მომხმარებლის უფლებების დაცვის დირექტი-
ვის მსგავსად, ითვალისწინებს, ასევე შერეუ-
ლი ხელშეკრულებების შემთხვევა. შერეული
ხელშეკრულებების შემთხვევაში, ზოგადად,
ოთხი ძირითადი მიდგომა არსებობს:

- ისინი არ ითვლებიან სამომხმარებლო
ხელშეკრულებად;
- ისინი სამომხმარებლო ხელშეკრულებად
ითვლებიან, თუ პერსონალური
ინტერესი უპირატესია;
- ისინი სამომხმარებლო ხელშეკრულებად
ითვლებიან, თუ პერსონალური
ინტერესი სადავო და გაურკვეველია;
- ისინი ითვლებიან სამომხმარებლო
ხელშეკრულებად.⁵⁶

საქართველოს კანონმდებლობა მე-2 და
მე-3 მიდგომებს იზიარებს, კერძოდ, მომხმარ-
ებლის უფლებების დაცვის „კანონის მოქმე-
დება ვიცედება, ავხეთვე, ისეთ შეხუდი მიზნის
ხედშეკრულებაზე, რომელიც პიხადი მომხმარებლის
ინტერესი კომეხციუდ ინტერესზე უპიხატესია.
ხედშეკრულებაში ინტერესის უპიხატესობასთან
დაკავშირებული ბუნდოვანება მომხმარებლის სა-
სახებოდ უნდა გადაწყდეს“.⁵⁷

ახალი კანონის ამოქმედების შემდეგ, ჯერ-
ჯერობით, სასამართლოში მომხმარებელთა
უფლებების დაცვის თვალსაზრისით არ ყო-
ფილა დავა, შესაბამისად, არ არის ცნობილი,
სასამართლო როგორ განმარტავს კანონის
ამ ჩანაწერს. თუმცა, ყველა შემთხვევაში, კან-
ონის განმარტებითი ბარათი განსაზღვრავს,
რომ სახელმწიფო პოლიტიკა ხელს უწყობს
„ფიზიკური პიხის უფლებების დაცვის ზოგად
პიხინციპებს, რომელიც სახედშეკრულებო უხითი-
ეხობაში შედის მოვაჭხესთან...“.⁵⁸ ცხადია,

რომ, ამ კონტექსტში, ახალი კანონის მიღება
სახელმწიფოს ამ პოლიტიკის ნაწილია. შესა-
ბამისად, ვფიქრობ, ყველა შემთხვევაში, სასა-
მართლო შეზღუდული იქნება მომხმარებლის
ცნება ძალიან გააფართოვოს და მასში მოია-
ზროს იურიდიული პირები (მაგ. არაკომერციუ-
ლი იურიდიული პირები,⁵⁹ მცირე და საშუალო
ზომის საწარმოები, პატარა და საშუალო ზო-
მის საწარმოები⁶⁰ ან არასამთავრობო ორგა-
ნიზაციები).

4. მოვაჭრის ცნება

4.1. მოვაჭრის ცნება ევროკავშირში

როგორც ზემოთ აღინიშნა, მომხმარებელ-
თა უფლებების დაცვის სამართალი არის მო-
მხმარებელსა და მოვაჭრეს შორის წარმო-
შობილი ურთიერთობების მომწესრიგებელი
სამართალი. ტერმინოლოგიურად, ევროკავში-
რის სამართლებრივ აქტებში, მომხმარებლის
გვერდით, გვხვდება სხვა ტერმინებიც (მაგ.
ბიზნესი, გამყიდველი, მომსახურების გამწვევი
და ა.შ.⁶¹), რომლებიც, ფაქტობრივად, ხელშეკ-
რულების ძლიერი მხარის ფუნქციას ასრულებ-
ენ. ნაშრომის მიზნებიდან გამომდინარე, ამ
ნაწილში განვიხილავთ მხოლოდ ევროკავში-
რის მომხმარებლის უფლებების დაცვის დი-
რექტივის დეფინიციას.

მომხმარებლის უფლებების დაცვის დი-
რექტივის 2 (2) მუხლი მოვაჭრეს განმარტავს,
როგორც „ნებისმიეხ ფიზიკუხ ან იუხიდიუდ პიხს,
მიუხედავად მისი კეხიძო ან საჯაიო საკუთეებაში
აიხეობისა, რომელიც თავად, მათ შოიის, მისი
სახელით ან მის ნაცვდად მოქმედი პიხის საშუ-
ადებით, მოქმედებს წინამდებაიე დიხექტივით
განსაზღვრედ ხედშეკრუებასთან დაკავშირებუ-
დი მისი ვაჭიობის, ბიზნესის, ხედობის ან პიო-
ფესიის მიზნებისთვის“.⁶²

55 საქართველოს კანონი მომხმარებლის უფლებების შე-
სახებ, სსმ ვებგვერდი, 06/04/2022, მუხლი 4 (ი).

56 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European
Consumer Protection Law, Journal of Law №1, Tbilisi,
2014, 84.

57 საქართველოს კანონი მომხმარებლის უფლებების შე-
სახებ, სსმ ვებგვერდი, 06/04/2022, მუხლი (2).

58 „მომხმარებლის უფლებების დაცვის შესახებ“ სა-
ქართველოს კანონის პროექტზე განმარტებითი
ბარათი, ა.გ) ნაწილი, <[https://info.parliament.ge/
file/1/BillReviewContent/113041](https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/113041)> [ბოლო წვდომა:
10.04.2023].

59 ლაკერბაია თ., ზაალიშვილი ვ., ზოიძე თ., მომხმარე-
ბელთა უფლებების დაცვის სამართალი, თბილისი,
2018, 111.

60 Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European
Consumer Protection Law, Journal of Law №1, Tbilisi,
2014, 83.

61 ლაკერბაია თ., ზაალიშვილი ვ., ზოიძე თ., მომხმარე-
ბელთა უფლებების დაცვის სამართალი, თბილისი,
2018, 114.

62 ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2011 წლის 25 ოქტო-
ბრის დირექტივა 2011/83/EC, სსმ ვებგვერდი,

მიუხედავად დირექტივის ამ განმარტებისა, სასამართლო პრაქტიკაში სასამართლო რიგ გარემოებებს აფასებს. ევროპის მართლმსაჯულების სასამართლო „Kamenova“-ს საქმეში აღნიშნავს, რომ „მოვაჭრის“ დეფინიცია მეტ-ნაკლებად იდენტურადაა განმარტებული ევროკავშირის 2005/29/EC დირექტივასა და ევროკავშირის ადამიანის უფლებების დაცვის დირექტივაში.⁶³ შესაბამისად, გამომდინარე 2005/29/EC დირექტივის საფუძველზე განვითარებული სასამართლო პრაქტიკიდან, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში შემდეგი კრიტერიუმების საფუძველზე უნდა დადგინდეს რამდენად არის კონკრეტული სუბიექტი მოვაჭრე:

- „ვაჭრობა ორგანიზებულ ხასიათს ატარებს თუ არა;
- ვაჭრობა გამიზნულია, თუ არა მოგების მოღებისკენ;
- გააჩნდა თუ არა გამყიდველს იურიდიული სტატუსი, რომელიც მათ საშუალებას აძლევდა ეწეოდნენ კომერციულ საქმიანობას;
- გააჩნია თუ არა მხარეს გასაყიდი ნივთის შესახებ ინფორმაცია, რომელიც ახ გააჩნია მომხმარებელს და რომელიც მას უფრო ხელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს და სხვა კრიტერიუმები“.⁶⁴

თუმცა, ევროპის მართლმსაჯულების სასამართლოს განმარტებით, ეს წინაპირობები არ არის ამომწურავი. უფრო მეტიც, სასამართლო ხაზს უსვამს, რომ თუნდაც სახეზე იყოს ერთი ან ორი კრიტერიუმი, ეს ავტომატურად არ ნიშნავს, რომ პირი მოვაჭრეა.⁶⁵ ამდენად, სასამართლო პრაქტიკით მოვაჭრედ განიხილება პირი, რომელიც მომხმარებელთან შედარებით ძლიერ მდგომარეობაში იმყოფება.

4.2. მოვაჭრის ცნება საქართველოს კანონმდებლობაში

„მომხმარებელთა უფლებების შესახებ“ საქართველოს 1996 წლის კანონი არ ითვალისწინებდა მოვაჭრის დეფინიციას, სამაგიეროდ, კანონი აძლევდა „გამყიდველის“, „შემსრულებლის“ და „დამამზადებლის“ ცნებების დეფინიციებს.⁶⁶

დღეს მოქმედი კანონი, მომხმარებლის უფლებების დაცვის დირექტივის მსგავსად, მოიცავს მოვაჭრის დეფინიციას. კერძოდ, ამ კანონის 4 (თ) მუხლის თანახმად, მოვაჭრე არის „ნებისმიერი ფიზიკური პირი, იურიდიული პირი ან პირთა გაერთიანება, რომელიც მოქმედებს კომერციული საქმიანობის ფარგლებში, აგრეთვე, ნებისმიერი სხვა პირი, რომელიც მოქმედებს მოვაჭრის სახელით ან დავალებით“.

კანონის ამ ჩანაწერიდან გამომდინარე, მოვაჭრე შეიძლება იყოს ფიზიკური პირი, იურიდიული პირი ან პირთა გაერთიანება, რომელიც მოქმედებს კომერციული საქმიანობის ფარგლებში.⁶⁷

დასკვნა

მსოფლიოს მუდმივი განვითარების პარალელურად ადამიანების ახალი საჭიროებები განაპირობებენ არსებული ურთიერთობების ახლებურად მოწესრიგების აუცილებლობას. ამის ნათელი მაგალითია მომხმარებლის უფლებების დაცვის სამართალი, რომელიც სათავეს იღებს 1960-იანი წლებიდან და გადამწყვეტ მნიშვნელობას იძენს 1997 წლის ამსტერდამის ხელშეკრულებით, რომლის თანახმად, ინფორმაციის მიღების უფლება, მომხმარებლის დაცვის კუთხით, საკვანძო როლს იკისრებს. ამისგან განსხვავებით, საბჭოთა კავშირში მომხმარებელს თავისი უფლებების დაცვის მინიმალური ბერკეტებიც არ ჰქონდა.

20/02/2019, მუხლი 2 (2).

63 Case C-105/17, Komisia za zashtita na potrebitelite v Evelina Kamenova, [2018] ECR, para(s). 27-30.

64 Guidance on the interpretation and application of Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council on consumer rights, Official Journal of the European Union, C 525/1, 2021, 6, <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021X-C1229\(04\)&from](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021X-C1229(04)&from)> [ბოლო წვდომა 28.04.2023].

65 Case C-105/17, Komisia za zashtita na potrebitelite v Evelina Kamenova, [2018] ECR, para(s). 27 – 29, 34 – 40 and 45; Guidance on the interpretation and application of Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council on consumer rights, Official Journal of the European Union, C 525/1, 2021, <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021X-C1229\(04\)&from](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021X-C1229(04)&from)> [ბოლო წვდომა 28.04.2023].

66 საქართველოს კანონი მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ, პარლამენტის უწყებანი, 007, 30/04/1996, (გაუქმებულია საქართველოს კანონით – პროექტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსით, სსიპ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 25/05/2012).

67 საქართველოს კანონი მომხმარებლის უფლებების შესახებ, სსმ ვებგვერდი, 06/04/2022, მუხლი 4 (ზ).

როგორც დადგინდა, მომხმარებლის დაცვის სამართლის მიზანია ბაზარზე კომპანიების ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების თავიდან აცილება და კერძო სამართლებრივ ურთიერთობებში სუსტი მხარის უფლებების დაცვა.

კვლევის ფარგლებში გამოვლინდა, რომ საქართველომ, საფრანგეთისა და იტალიის მსგავსად, მომხმარებლის უფლებების ცალკე კანონით რეგულირების გზა აირჩია, განსხვავებით გერმანიისგან, სადაც მომხმარებლის უფლებები სამოქალაქო კოდექსით წესრიგდება და მომხმარებლის ცნება უფრო ფართოდ განიმარტება. კვლევის ფარგლებში დადგინდა, რომ მომხმარებლის უფლებების დაცვის დირექტივა მომხმარებლის უფლებების დაცვის მინიმალურ სტანდარტებს აწესებს და წევრ სახელმწიფოებს მომხმარებლის უფლებების უფრო მაღალი სტანდარტებით დაცვის უფლებამოსილებას ანიჭებს.

როგორც კვლევის შედეგად გამოვლინდა, მომხმარებლისა და მოვაჭრის დეფინიცია-სთან დაკავშირებით, მომხმარებლის უფლებების დაცვის დირექტივასა და ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებში განსხვავებული მიდგომები აღინიშნება. საქართველოს მომხმარებლის უფლებების დაცვის კანონი, ამ კუთხით, იზიარებს მომხმარებლის უფლებების დაცვის დირექტივის რეგულაციებს. როგორც გაირკვა, ზოგიერთ შემთხვევაში, სადავო საკითხი იმის თაობაზე, თუ კონკრეტული პირი რამდენად ითვლება მომხმარებლად (ან მოვაჭრედ). ვფიქრობ, შერეული ხელშეკრულებებისა და სხვა სადავო შემთხვევაში საკითხი უნდა გადაწყდეს მომხმარებლის უფლებების დაცვის სამართალში იმ ფუნდამენტური პრინციპის გათვალისწინებით, რომ მომხმარებელი არის ურთიერთობის „სუსტი მხარე“, ხოლო მოვაჭრე – „ძლიერი“.

ბიბლიოგრაფია:

ქართულენოვანი ლიტერატურა:

1. გელაშვილი ი., ქანტურია ლ. (რედ.), საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მესამე, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბილისი, 2019.
2. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, მეორე რედაქტირებული გამოცემა, ჭეჭელაშვილი ზ. მთარგმნელი, ჩაჩანიძე ე./დარჯანია თ. (რედ.), თბილისი, 2019.
3. ლაკერბაია თ., ზაალიშვილი ვ., ზოიძე თ., მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართალი, თბილისი, 2018.
4. ლაკერბაია თ., ხელშეკრულების უარყოფის უფლება: ქართული და ევროპული სახელშეკრულებო სამართლის შედარებითი ანალიზი, თბილისი, 2016.
5. „მომხმარებლის უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე განმარტებითი ბარათი, <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/113041>> [ბოლო წვდომა: 10.04.2023].
6. ქარდავა ე., მომხმარებელთა უფლებების დაცვის ევროპული სტანდარტების შედარებითსამართლებრივი მიმოხილვა ქუჩაში

დადებული ხელშეკრულების მაგალითზე, ქართული სამართლის მიმოხილვა, სპეციალური გამოცემა, 2007.

7. ჩაჩავა ს., მოთხოვნების და მოთხოვნის საფუძვლების კონკურენცია კერძო სამართალში, თბილისი, 2010.
8. ქანტურია ლ., სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბილისი, 2011.

საკანონმდებლო აქტები:

1. საქართველოს კანონი მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ, პარლამენტის უწყებანი, 007, 30/04/1996, (გაუქმებულია საქართველოს კანონით, – პროექტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსით, სსიპ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 25/05/2012).
2. საქართველოს კანონი მომხმარებლის უფლებების შესახებ, სსმ ვებგვერდი, 06/04/2022.
3. საქართველოს კანონი პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსი, სსიპ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 25/05/2012.
4. საქართველოს კანონი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, საქართველოს პარლამენტის უწყებანი, 31, 24/07/1997.

5. 2014 წლის 27 ივნისის ასოცირების შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერგიის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის, ვებგვერდი, 11/09/2014.

ინგლისურენოვანი ლიტერატურა:

1. Guidance on the interpretation and application of Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council on consumer rights, Official Journal of the European Union, C 525/1, 2021, <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229\(04\)&from=lastseen:28.04.2023](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229(04)&from=lastseen:28.04.2023)> [Last seen: 28.04.2023].
2. Haupt S., An Economic Analysis of Consumer Protection in Contract Law, German Law Journal, Vol. 4, №11, 2003, <<https://doi.org/10.1017/S2071832200012013>> [Last seen: 09.04.2023].
3. Kozminski A. K., Consumers in Transition from the Centrally Planned Economy to the Market Economy, Journal of Consumer Policy, Vol. 14, №4, 1991.
4. Lakerbaia T., The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law, Journal of Law, №1, Tbilisi, 2014.
5. Loos M., Full Harmonisation as a Regulatory Concept and its Consequences for the National Legal Orders: The Example of the Consumer Rights Directive, Centre for the Study of European Contract Law, №3, 2010, <<https://ssrn.com/abstract=1639436>> [Last seen: 15.04.2023].
6. Mendes I., The Development of Portuguese Consumer Law with Special Regard to Conflict Resolution, Journal of Consumer Policy, Vol. 17, №1, 1994.
7. Micklitz B., The Necessity of a New Concept for the Further Development of the Consumer Law in the EU, German Law Journal, Vol. 4, №10, 2003.
8. Waddington L., Reading a Duty to Provide Accessible Pre Contractual Information for Consumers with Disabilities into EU Consumer Protection Law, Journal of Consumer Policy, Vol. 45, №2, 2022.

საკანონმდებლო აქტები და სასამართლო პრაქტიკა:

1. Case C-105/17, Komisia za zashtita na potrebitele v Evelina Kamenova, [2018] ECR.
2. Case C-105/17, Komisia za zashtita na potrebitele v Evelina Kamenova, [2018] ECR.
3. Case C-329/19, Condominio di Milano, via Meda v Eurothermo SpA, [2020] ECR.
4. Case C-361/89, Patrice Di Pinto, [1991], ECR.
5. Directive 2011/83/EU of The European Parliament and of The Council of 25 October 2011, OJ L 304/64.